

מסכת אבות

עם פירוש

רבינו שמחה ז"ל מויטרר
מגדולי תלמידי רש"י ז"ל
בעל

מהזור ויטרר

עם קונטרס

פירוש תפלות

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

הוצאת „אמונים“, תל-אביב

תשפ"ו

כל הזכויות שמורות
לחובאת „אמונים“ תל-אביב
נדפס בישראל

דברים אחרים מאת המו"ל

אנו מגישים בזה לצבור התורני מסכת אבות עם פירוש יקר, מחד מן הראשונים, מגדולי תלמידי רש"י ז"ל, ה"ה רבינו שמחה ב"ר שמואל זצ"ל, מעיר ויטרי בצרפת.

רבינו המחבר ז"ל כתב חיבור הלכתי ועיוני רב הכמות והאיכות, ובו גם הפירוש על מסכת אבות, וקראו בשם „**מתזור ויטרי**“, ובכדי שפירושו של רבינו ז"ל, יהיה מצוי בידי כל לומדי פרקי אבות, אנו מגישים אותו בספר מיוחד.

נוסף לזה הדפסנו בסופו קונטרס מיוחד, ובו פירוש יקר ונחמד על תפלות שבתות ומועדים וכו', מה שנמצא במפורד בתוך ספרו ה„**מתזור ויטרי**“.

רבינו המחבר ז"ל כתב את ספרו בשנת ד" אלפים תתקס"ח, ודבריו מובאים בהרבה מקומות, בתוספות, בגאונים ובהפוסקים שאחריהם.

המרדכי והסמ"ג ז"ל מתייחסים שהיו מנכדיו, שכן אי' במרדכי מו"ק סי' תתל"ה, ראיתי במחז"ו שיסדו זקיני הר' שמחה מתלמידי רש"י ז"ל וכו', ובסמ"ג עשין סי' כ"ז, כתב הר' שמחה זקיננו לפני רבינו שלמה וכו' ועוד הרבה מהפוסקים סמכו דבריהם על מה שכתוב במחז"ו, כמו"כ מובאים דבריו בטור אר"ז סי' קי"ח באריכות, ועוד ועוד.

מה שנמצא לפעמים שינוי בנוסח גם בהמשניות וגם בהפירוש, מפני שלא רצינו להכניס כל שינוי בהכתיבה ובהנוסח, וכ"כ אחד מן המו"לים הראשונים, הרב שמעון הלוי איש הורויץ ז"ל, וז"ל בענין כתיבת התיבות אשר נמצא לרוב מליאות ווי"ן יודי"ן,

גם בהעתקת המקראות שהן לא עפ"י המסורה שלנו, הנחתי אותן כמו שהן כתובות, וסמכתי בזה עפ"י מה דאי' בספר חסידיים סי' תתפ"ב, וז"ל הכותב סידור תפלות, יכתוב הכל בפירוש, ויכתוב אותיות מלאים, כי כותבים מלאים לנוי שאינו בקי, כגון כשרוצה לכתוב וטהר לבנו לעבדך באמת, יכתוב וטהר ליבנו לעבדך באמת, ליבנו מלא לעבדך מלא ושבת קודשך, אהבי שמן וכיוצא בו, עכ"ל, וכפי הידוע היה כן דרך איזה ראשונים לכתוב וז"ן יודי"ן במקום נקודות, עכ"ל.

אנו תקוה שמפעלנו יתקבל ברצון אצל כל חובבי תורה, להגדיל תורה ולהאדירה.

המו"ל

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

דעת

אתר לימודי יהדות ורוח
www.daat.ac.il

סדר מקבלי התורה ולומדיה:

משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים, וזקנים לעתניאל, ועתניאל לאהוד, לשמגר, לדבורה וברק, לגדעון, לאבימלך, לחולע, ליאיר הגלעדי, לפנחס, ליפתח, לאבצן, לאלון, לעבדון, למנות, לשמשון, לאלקנה, לעלי, לשמואל, לגד, לשמעיה, לעידו, לאחיה השילוני, לאליהו, לאלישע, למיכיהו לעובדיהו. ליונה לאליעזר, ליהוידע, לזכריה בנו, להושע, לעמוס, לישעיהו, למיכה המורשתי. ליואל, לחבקוק, לצפניה, לירמיה, ליחזקאל, לחולדה, לחגי, לזכריה, לעזריה, יעזריה. לכנסת הגדולה ומי הם זרובבל, ישוע נחמיה, ומרדכי בלשן. מספר, בגוי רחום בענה, וכנסת הגדולה לשמעון הצדיק, ושמעון הצדיק לאנטיגנוס, ליוסף בן יעזר, ליוסף בן יוחנן, לר' יהושע בן פרחיה, לניתאי הארכלי ממדינת ארבל, לשמעון בן שטח, ליהודה בן טבאי, לשמעיה ואבטליון, להילל הזקן שעלה מדינת בבל בראשונה, והוא היה אב ב"ד, ומן הילל נקראו נשיאים, והילל מסר לרבן שמעון בן גמליאל הזקן, לשמעון בנו, לר' יהודה הנשיא, הוא רבינו הקדוש, לר"ג, לר' יודן אחי ר' חנניה, הנולד באוסייא, לר"ג היושב באושא, ומושבו בית שערים, לר' יודן בציפורי, לר"ג בטבריא, לר' יהודה הנשיא גדול הדור לר"ג, לר' הילל.

ואילו הן נשיאי ישראל, הילל הזקן, ושמעון בנו, ורבן שמעון שנהרג עם ר' ישמעאל בן אלישע, הללו בבית שני, ובשנת ש"ע למניין שטרות שחרב הבית, יהי רצון שיבנה במהרה בימינו.

ורבותינו כך כוללין אותם, הילל ושמעון אב גמליאל הזקן ושמעון של זקנים, וגמליאל דיבנה, ויהודה אב שמעון, וכן ר"ג, ויהודה (*), בנו מת, א"ר ירמיה בנו של ר' זעירא בן ט' אבות לו נשיאים, ואחר כך ר"ג, ורבן יהודה ורבן גמליאל, ור' הילל, ותינוקות (**), שמתו, ובאותו זמן נהג נשיאות ר"ג, ורבן שמעון בן גמליאל, ור' יהודה הנשיא, בנו של רבן שמעון בן גמליאל, בנו של רבי יהודה הנשיא, ורבן גמליאל ור' יהודה נשיאה ור"ג בתראה.

בשנת תק"ל שנים בימי רבינו הקדוש ירד רב לבבל והורה איסור והיתר בנהרדעא, ומצא את ר' אבא מנהיג שררות בבבל, וכל זמן שהיה קיים לא היה בזה רב שררות, ונפטר ר' אבא, ורבן ושמואל ורב הונא קמא היו מנהיגים בנהרדעא, וניהג רב שררות בנהרדעא כ"ה שנים, ונפטר בשנת תקנ"ה למניין שטרות, וניהג אחריו שמואל שררות, י' שנים, ונפטר בשנת תקס"ה, והיתה מדינת

(*) ר"ל כאשר מת יהודה בנו של ר"ג אמר עליו ר"י בהספדו בן ט' אבות לו נשיאים כי ה' ר' יהודא נשיאה דזר תשיעי להילל הזקן.

(**) בדרך אגב הוא מספר מה שאירע באותן הדורות שה' מקרה של מיתת

תינוקות.

נהרדעא בישובה בימי יהויכין, עד שנאסף שמואל ובא פפא בן נצר פולמוסא והחריב אותה בשנת תק"ע.

ובאותו הזמן היה ר' יוחנן בארץ ישראל והיה מנהיג שררה ונאסף בשנת תק"ץ, ונאסף ריש לקיש קודם ר' יוחנן שנה אחת, ואחר כך רב הונא ורב חסדא ועשו שתי ישיבות, והלך רב חסדא למחסיא ועשו אותו ראש ישיבה, וזכה אותו ד' שנה, ומתיבתא דרב הונא בנהרדעא, ונאסף רב הונא בשנת תר"ח, ורב חסדא בשנת תר"ב ואחריו רב נחמן בר יעקב בשנת תרל"א, ואחריו רבה בר רב הונא, ונאסף בשנת תרל"ג, ואחריו רבה בר נחמני בשנת תרמ"ה, ואחריו רבה בר יוסף בשנת תרמ"ו, ואחריו אבוי בשנת תרמ"ח, ואחריו רבה בריה דרב יוסף בר חמא בשנת תרס"ג, ובו ביום נהרגו בניו של רב פפא, ואחריו רב נחמן בר יצחק בשנת תרס"ז, ואחריו רב פפא בשנת תרפ"ו, ואחריו רב זביד בשנת תרצ"ו, ואחריו רב דימי מנהרדעא בשנת תרצ"ט, ואחריו רב כהנא בשנת ברק"ת, ואחריו מר זוטרא בשנת תשכ"ו, ובו ביום היתה זועה גדולה בעולם ונודעוזה הארץ, ואחריו רב אחא בריה דרבא בשנת תשל"ל, ובו ביום בלע התלי את הירח ונראו כוכבים ביום, ואחריו רבינא בשנת תשל"ג, ואחריו רב אשי בשנת תשל"ה, ובשנת תשמ"ב נאסף רב יימר ונראה עמוד אש ברקיע ועמד יום, בשנת תשנ"ג נאסף רב הונא ראש הגולה, בשנת תשס"ב נאסף רב אידי בר אבא, בשנת תשס"ו נאסף רב נחמן בר רביה דרב הונא, וגזר ארגזור מלך פרסיים על אבותינו לחלל שבתות, בשנת תשע"ט נאסף רבה בריה דרב אשי, בשנת תשפ"ב נאסף רב חמא בריה דרבא, ונהרג הונא בר מר זוטרא ראש הגולה, ונמסרו היהודים למלכות, בשנת תשפ"ח הרסו בתי מדרשות, וגזרו על היהודים להיות בדין פרסיים ונאסף רבה תוספאה, בשנת תשצ"ג עוד נדדה הארץ ונהרג פירח מלך פרסיים, ובשנת תתי"א נאסף רבינא סוף הוראה ונסתם [התלמוד].

ואתו רבנן סבוראי, ואלה שמותם רב אחאי מבר התיס, רב נכרא מארגוזתא, רב אחא בר נהילאי, רבנא סמא בר רבנא יהודה, ר' שמואל מפומבדיתא רבינא בר אומצוא, רב אחדברי בר קטינא, ומר זוטרא בני רב חנא, ובימיהם יצא מחומט בשנת תתכ"ח, ומבריייתו של עולם יש היום אלף ותרמ"ה, ולמניין יוונים אלף וקצ"ה, שנת קצ"ב לחרבות הבית בשנייה, שלמו ד' אלפים, ותנו תנאים קודם לחרבות הבית קי"ע שנה.

והרי לך סדר החכמים שבכל דור ודור.

תחילת חכמים היה שמעון הצדיק שהיה בישיבת כנסת הגדולה והוא ריבץ תורה בישראל ואחריו אנטיגנוס, יוסף בן יעזר, יוסף בן יוחנן, ואחריהן יהושע בן פרתיה, נתאי הארבלי, ואחריהן יהודה בן טבאי, ושמעון בן שטח,

ואחריהן שמעיה ואבטליון, ואחריהן הילל ושמאי, והילל הוא עלה מבבל בראשונה והוא מבי נשיאה, ואחריו רבן שמעון, ור"ג בנו, ואחריו רבן שמעון, ואחריו ר' ור' נתן: הרי אילו כולן תנאים הם.

מוימות משה ועד הילל היו שש מאות סדרי משנה, כמו שנתן הק' למשה מסיני, ומן הילל ואילך [נתמעט ונתמסכן העולם], וחלשה כבודה של תורה, ולא תיקנו הילל ושמאי אלא שש סדרים, והן אנשי משנה מהילל ועד ר' נתן ור', והן הן סוף משנה.

רב רבא התחיל בהוראה, מרב הונא ועד רב אשי ורבינא ד' שנה היו, והן היו סוף הוראה ואחריהן רבנן סבוראי שבזכותן נמתחו שמים ונרקעה הארץ עד רב גוזא ורב הונא. שהיו סוף סבוראי. לא הוסיפו ולא הפליגו מדעתן כלום אלא תיקנו פרקים שבכל תנויי כסדרן.

והרי לך סדר תנאים:

שמאי והילל היו בבית שני, בסנהדרין, ורבן יוחנן בן זכאי קיבל מהם, והיו בתורבן הבית, ולאחר חורבן הבית קבע ישיבה לתורה ביבנה מ' שנה, ור' אליעזר ור' יהושע ור"ג קיבלו מרבן יוחנן בן זכאי, ורבי טרפון ור' עקיבא, ור' ישמעאל קיבלו מר' אליעזר ור' יהושע ור' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ורבי נחמיה ור' אלעזר בן שמוע קיבלו מר' טרפון. ור' עקיבא ור' שמעון, ור' נתן קיבלו מר' מאיר וחבריו, ור' חייא, ור' שמעון בר', ובר קפרא ור' חנניא קיבלו מר'. הרי לך סוף תנאים.

(וזוה סדר אמוראים)

תחילת אמוראים, רב ושמואל בבבל, ור' יוחנן וריש לקיש בארץ ישראל, תלמידי דרב ושמואל, רב הונא ורב כהנא ורב אסי ורב יהודה ורב נחמן למטה מהן, רב חסדא ורב ששת למטה מהן, רבה ור' יוסף למטה מהן, אבוי ורבא למטה מהן, רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ולמטה מהן רב אשי ורבינא סוף הוראה. ותלמידי דר' יוחנן, ריש לקיש ור' יהושע בן לוי ור' אלעזר, ולמטה מהן עולא ור' אבא, ולמטה מהן ר' אמי ור' אסי, ואחריהן רב זגא, ורב סמונא סוף [סברא], ור' יונתן סוף מעשה. מיכן אתה למד בתנאין ואמוראין, הי רבה והי תלמודא, והי בר זוגיה, אינן דהון תלמידיהו בתרייהו לא קחשיב להו.

כל סתם משנה כר' מאיר היא, כל סתם ברייתא ר' נחמיה, סתם סיפרא ר' יהודה בר' אלעאי, סתם סיפרי ר' שמעון בן יוחי וכולהו אליבא דר' עקיבא, והן תלמידי ר' עקיבא, ולא ראו ר' עקיבא, ולא היו עמו בדור אחד, אלא הפליגו על דעתו. אמ' בן עזאי כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה. ומנו ר' עקיבא בן יוסף, ור' יהושע בן קרחה הוא בנו של ר' עקיבא הקרח, ור"ג

שהיה בימי ר' עקיבא בן יוסף הוא אבי אביו של רבינו הקדוש, ורבינו הקדוש בר זוגו של ר' נתן הוא בן בנו של ר"ג. כל אחרים אומרים, הוא ר' מאיר וכל יש אומרים ר' נתן, וכל ר' יהודה סתם, במשנה, שמפליג עם ר' יוסי ועם ר' מאיר ועם חכמים הוא רבי יהודה בר' אלעאי, כל ר' שמעון סתם הוא ר' שמעון בן יוחי, וכל ר' אלעזר במשנה סתם הוא ר' אלעזר בן שמוע, כל ר' אליעזר במשנה סתם הוא ר' אליעזר בן הורקנוס, כל ר' יהושע במשנה הוא ר' יהושע בר חנינא שהיה בימי קיסר.

כל תקנת סתם תקנת עזרא היא, וכל מקום ששנינו בראשונה תיקנו כך וכך ואין שם חכם כך הלכה.

ובל מקום ששנינו במשנתינו במד"א, אימתי, באמת, הלכה למשה מסיני, וכל סתם משנה הלכה. מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם, סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם, סתם במשנה ומחלוקת בבריית' הלכה כסתם, מחלוקת במשנה וסתם בברייתא אין הלכה כסתם, ולפיכך כל מקום שחולקין חכמים בתוספתא בסיפרא וספרי וסתום במתניתא כחד מינייהו הלכה כמאן דסתימא מתניתא כוותיה, וכל מילת' דפליגי בה במתניתא וסתמא בבריית' כחד מינייהו לית הילכתא כהיא ברייתא.

ובל מקום ששנינו חזרו בית הלל להורות כבית שמאי, הלכה כב"ש, אבל בכל שאר מקומות שחולקין ב"ש וב"ה הלכה כב"ה, חוץ מזו, ב"ש אומרים מכבדין את הבית, ואחר כך נוטלין הידים, וב"ה אומרים נוטלין את הידים ואחר כך מכבדין את הבית, שהלכה כב"ש, ולמי שמהפך ושונה אותה אף בזה הלכה כב"ה, וכל עדות שהעידו בבחירתא דבר ברור הוא, וכל מקום ששנים חלוקין ואחר מכריע הלכה כדברי המכריע, ומכריע לאו בהדייהו הוא אלא לאחר זמן ופליג לחד מינייהו, וכל מקום שנחלק ר' עקיבא עם יחיד הלכה כמותו, לפי שהלכה כר' עקיבא מחבירו ולא מחבריו, והלכה כר' מחבירו ולא מחביריו, והלכה כר' יוסי מחביריו, ר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי, ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי, ר' שמעון ור' יוסי הלכה כר' יוסי, ר' אליעזר בן יעקב ור' יוסי הלכה כר' יוסי, ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה, ר' שמעון ור' יהודה הלכה כר' יהודה, והלכה כר' בכל עירובין, אבל לא במחיצות, ר' מאיר ור' שמעון מי שמחמיר הלכה כמותו, והלכה כר' שמעון בכולה שבת ואפי' בדבר שאין מתכוין, כגון הוצאת דם בתולים שאינו מתכוין להבורה, אלא לבעילה, וכגון פקק התבית שאינו מתכוין לסחיטה אלא לפקוק חביתו, ושניהן מותרין חוץ ממוקצה מחמת איסור שאין הלכה כמותו. ור' יהודה ור' גחמיה הלכה כר' גחמיה, ר' יהודה ור' אליעזר בן יעקב הלכה כר' אליעזר ב"י, ר' מאיר ור"ג הלכה כר"ג, ר' יהודה ור"ג הלכה כר"ג, ר' שמעון ור"ג הלכה כר"ג, ר' ור' אלעזר בן

שמעון הלכה כר', ר' ור' יוסי הלכה כר' ר' ור' ישמעאל בר' יוסי הלכה כר', ואם אמ' משום אביו הלכה כאביו, ר' ור' שמעון בן אלעזר הלכה כר' וכל מקום ששנה ר' אלעזר בלא מחלוקת הלכה כמותו, והלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום במשנה, ר' ורשב"ג, הלכה כרשב"ג, ר' טרפון ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא, ר' ישמעאל ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא, רבי יוחנן בן נורי ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא, ר' אליעזר ור' עקיבא הלכה כר' עקיבא, ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע ואעפ"י שאמרו חכמים הלכה כפלוגי ופלוגי היכא דאיכא אמוראי בתראי דקיימי כחז מנייהו הילכת' כוותיה, והיכא דקא מקשו תרי תנאי או תרי אמוראי אהדדי ולא איתמר הילכת' לא כמר ולא כמר חזי אי איכא רבה בהדי תלמידא אין הלכה כתלמיד במקום הרב.

תוספתא לא דבר קצובה הוא ולא דבר מסויים הוא, וכן תורת כהנים שהוא סיפרא דבי רב, וסיפרי שהן חומש ואלה שמות, וחומש הפיקודים וחומש משנה תורה, ששמן מדרש והללו נקראו בתלמוד ברייתא יש מהן שהן הלכה ויש מהן שאין הלכה, כיצד כל בריית' שאין חולקין עליה בתלמוד הלכה כמותו, כגון זו אדם שהוא עומד בשדה ערום הרי זה מכסה עצמו בתבן או בקש, ובכל דבר, וקורא ק"ש אבל לא יתפלל עד שיכסה את עצמו, זו ודאי הלכה כמותה, שאין חלוקין עליה בתלמוד ולא עוד אלא שיש סיוע מן התלמוד, דאמ' רב תחליפא אמ' שמואל הישן בכילה ערום מוציא ראשו תוך לכילה וקורא קרית שמע, ואוקימנא בכילה שאינה גבוהה ישרה טפחים, דכיון דפחיתא, דמי כמאן דכרוך בגווה ומכסה וקרי ליה ק"ש ושרי ליה למיקרי ק"ש, וכ"ש בשדה דאין שם בגדים דמתכסה בתבן ובקש ובכל כיוצא בהן ויקרא בהן, ואל יתבטל ממלכות שמים, וכל ברייתא שחלוקין עליה בתלמוד אין הלכה כמותה, דהא מתניתא דייקא טפי מן ברייתא, ואשכחן בכמה דוכתא דאין הלכה כמתניתא, כהא דקאמרינן או העושה לולב לעצמו אומר שהחיינו, וכן תניא העושה סוכה לעצמו אומר שהחיינו, דהא לא מברכינן שהחיינו אלא על מאי דאתי משתא לשתא, דאמר מתניתין יחידאה היא, או מתניתין מני ב"ש היא, לאפוקי מן ב"ה, מתניתין מני ר' פלוני דעקרינן ל' מן הלכתא כן כ"ש ברייתא דפליגו עליה בתלמודא דעקרן לה מן הלכתא כגון ההיא דתניא העושה ציצית לעצמו אומר ב"א ד"א מ"ה שהחיינו וקיימנו וה' ל' הוה, דלאו הלכתא היא דליכא לדמויי להא דאמרינן רבה כי הוינן ביה ר' כהנא איבעיא לן מהו לומר זמן ברה"ה ויז"כ כיון דמזמן לזמן קאתי אמרינן והכי הוא מסקנא דמלתא דקאמרינן נמי בסוכה בסיפא אתו לקמיה דר' יהודא אמר להו אנא אקרא חדתא נמי אמרינא זמן דקרא נמי משתא לשתא קאתי, אלמא דבר ברור הוא דעל דקאתו מזמן לזמן הוא דמברכינן שהחיינו, וסוכה ולולב נמי קביע להו זמן הלכך בעיא למימר שהחיינו אבל ציצית דלא קביעי להו זמן לא בעי למימר שהחיינו ולא הלכתא הוא ההיא ברייתא הלכך

ליכא למיקם עלה דחוספתא ובריייתא וספרא וספרי, כי אם על פי אמוראין שבתלמוד.

חפסל סדר המשנה, וזה סדר התלמוד.

כל ר' אלעזר סתם בתלמוד הוא ר' אלעזר בן פדת, כל ר' יהודה סתם בגמרא הוא ר' יהודה בר יתוקאל, ורב הונא בר זוגו היה, ושניהם תלמידי רב הווי, ורב הונא בר זוגו של שמואל הווי, כל מעשה בחסיד אחד, או ר' יהודה ב"ר אלעאי או ר' יהודה בן בבא, וכל היכא דאיכא תני רב ספרא משום חד דבי רבי ומנו ר"ג בנו של רבי הוא, וכל היכא דתשתכח דפליגי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ר' אלעזר ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן לבר מתלת דהלכה כר' אלעזר, שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, רשב"ל ור"י הלכה כר' יוחנן, לבר מתלת דהלכה כרשב"ל, חדא החולץ מעוברת והפילה, תניינא ביש גוחלין דין במחלק כל מנכסיו על פניו, ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם הבכור, תלתא ביש גוחלין הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שכתובן לבנו, והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב, בהני תלת הלכתא כרשב"ל. רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני. עולא ורב ולוי אין הלכה כמותם בשבת בדיני מוקצה משום דסבירי להו כר' יהודה. שמואל זעירי ור' יוחנן הלכה כמותם בדיני מוקצה משום דסבירי להו כר"ש. רב ור' חנינא הלכה כר' חנינא [כרב]. רב ורב הונא הלכה כרב. רב הונא ורב חסדא הלכה כרב הונא (נ"א כרב חסדא). רב הונא ורב נחמן הלכה כרב נחמן בדיני. וכדרב הונא באיסורי, רב נחמן ורב ששת הלכה כר"ג בדיני וכרב ששת באיסורי. רבה ורב יוסף הלכה כרבה לבר מתלת משדה ענין ומחצה דהלכתא כרב יוסף רב אחא ורבינא הלכה כרבינא לבר מאומצא ביעי ומזורקי ושלשתן הלכות הן בגיד הנשה. והני הלכות אינן כרבינא אלא כרב אחא. רב אשי ורב כהנא הלכה כרב כהנא. רב אשי ורבינא הלכה כרבינא. (נ"א כרב אשי). דהלכתא כמר בר רב אשי בכלי תלמודא. לבר ממיפך שבועה. ומכתב אודיתא מיפך שבועה (שבועות מ"א ע"א) דאמר מר בר רב אשי בדאורי"י נמי מהפכינן שבועתא, ומכתב אודיתא כגון (סנהדרין כ"ט): ההוא דאטמין ליה לחבריה סהדי בכליתא בהני תרי לית הלכתא כמר בר רב אשי. אביי ורבא הלכתא כרבא לבר משייתא דהלכתא כותיה דאביי. וסימנך יע"ל קג"ם. יאש שלא מדעת דלאביי לא הוי יאש ולרבא הוי יאש. עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. לחי העומד מאליו אביי אמר הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי. קדושי אשה. שלא נמסרו לביאה אביי אמר הוי קידושין ורבא אמר לא הוי קדושין גלויי דעתו בגיטין אביי אמר לאו מלתא הוא ורבא אמר מילתא הוא. משומד אוכל נבילות לתיאבון דברי הכל פסול לעדות. להכעיס אביי אמר פסול ורבא אמר כשר והלכתא כותיה דאביי בהלין שיתא.

וכל היכא דאיכא השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ילא כמר דעביד כמר עביד
 דדעביד כמר עביד וכן הלכה. וכל קושיה שלא הוכרעה לא בראשונה ולא באחרונה
 עשה כזו עשה עשה כזו עשה. וכל שמעתתא דלא איפליגו בה הלכתא היא. כל מהכא
 שמעתא היא כגון אלא מהכא או ותפשוט לה מהכא וכל מהא ברייתא היא.
 וכל היכא דאיכא תסתיים כן הלכה וסיומא הוא דמילתא ואין לך מה שתחזור בו.
 כל אמר רחמנא הלכה למשה מסיני הוא. כל אפנויי יתירים הם במקרא ולא היו
 צריכים לכותבו כמו איש פנוי שאין לו עסק. ולא כתבו הקב"ה אלא כדי ללמד
 מהן ואין לך להשיב תשובה של כלום כי פנוי הוא ללמוד ולא להשיב. וכל תיקו
 דאסורא לחומרא דממונא לקולא. כל היכא דאיכא תרי לישנא בחד מילתא
 בדאורייתא (נ"א בדאיסורא) עבדינן לחומרא, בדרבנן (נ"א בממונא) עבדינן
 לקולא. כל היכא דתשכח קמאי דפליגי כגון רב ושמואל ובתראי דפליגי נמי בההוא
 פלוגתא כגון אביי ורבא או בתראי אחריני הלכתא כבתראי. וכל היכא דאיכא
 רבנן בתראי ורבנן קמאי כגון תלמידים שלהם שהוסיפו על דבריהם הלכה כמותם.
 כל לאפוקי ואם כן לית הלכתא. כל תיובתא אין עושין כאותה תיובתא. כל מקום
 שנאמר קשיא דבר תלוי הוא. כל היכא דאיכא תיובתא דפלוגי תיובתא. אין הלכה
 כאותו פלוגי. אלא כחבירי. ותיובת לשון שבירה הוא. כמו חכם ששובר דברי חבירו
 וכל היכא דאיכא הא לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר. מהלכה שהוא מפרק
 אחר או מאותו פרק או מענין אחר והלכא למעשה היא וזו הלכה למעשה ועיין שם
 ותמצא שם אותה שמביאין אותה ממקום אחר ותדע. כל היכא דאיכא ולא שנינהו
 כלומר והלא כבר נשאנו ונתנו בענין זה בפ' פלוני והשבנו תשובה כבר בענין זה.
 כל היכא דאיכא ואנן אשנויי גיקום ונסמוך. כלומר הואיל ונשאנו ונתנו בענין זה
 בפ' פלוני והשבנו תשובה לחכמים באלה שנויי נסמוך עליהם. כל היכא דאיכא
 אדרבא תירוצא היא. ומילתא אחריתי היא כלומר שמא כך הוא ושמא אינו כך
 ומפרשים אותו בסברא. וכל היכא דאיכא כל הני למה לי צריכא וחוזר ואומר וצריכא.
 כלומר הני תרווייהו חדא אינון ושויין כחדא ואין ביניהם לא קשיא ולא
 פלוגתא ולא באו שתיהן אלא לפרש ולפסוק פלוגתא דחכמים שהפליגו למעלה.
 שאם ה"י אומר צריכא ולא ה"י אומר וצריכא. לא ה"י יודע מה אותה פלוגתא
 או הלכה כמי והיתא ספיקא גדולה ולכך כתבו שתיהן כדי שלא תוכל לטעות
 בהם כלל ולא תה"י לך בהם ספיקא כלל. וכל היכא דאיכא הא הו' למה לי
 כלומר למה הוסיף ואמר והלא כבר אמרה פעם אחרת בפ' פלוני או בפ' זה.
 והואיל ואמרו שם מה היה צריך לומר כאן. ומשיב שאם לא ה"י חוזר ואומר
 אותה כאן היה לך ספיקא או טענה גדולה לטעון בה. וכל היכא דאיכא קושיא
 בתר קושיא ולא איפסקא הילכתא. חזי היכא מטי. במקום שיש באלו קושיות רבוי
 דברים הסתכל שם ועיין יפה. ומאותם רבוי דברים תלמד הקושיא הראשונה
 והשניה. וכל היכא דמסתפקא לך הלכה ולא ידעת במאי קמשתעי ולא ידעת

הלכתא כמאן ומאן אמרה חוזר והסתכל למשנה של אותה הלכה שהיא ספיקא לך וממנה תלמד. וכל היכא דאיכא חסורי מחסרי והכי קתני זה שכתוב אחר חסורי מחסרא אמרו חכמים חסר מן המשנה וכך היה ראוי במשנה לומר הואיל ולא אמרה אותה המשנה תקנו החכמים בגמרא. וכל היכא דאיכא תנא. תוספתא היא שנוספה על המשנה ומה שחסר מן המשנה הוסיפו אותו חכמים בגמרא מן הברייתא תוספתא זו שהיא תוס' על המשנה לפיכך אינה כתובה בלשון תנו רבנן אלא בלי תנא אף על פי שכל תנו רבנן תוספתא היא. וכל ברייתא שאינה בלשון תנו רבנן אלא בלי תניא ממנה אתה למד שהיא בת"כ. וכל היכא דאיכא ואמר מר תשובה היא מאותה ברייתא שהיא תוספתא ותוספתא תנו רבנן היא. וכל היכא דאיכא אמר מר. ראה לאותה הלכה הכתובה למעלה ותדע טעמא ועוד טעם אחר. וכל היכא דאיכא פשיטא לא צריכא. בא להוסיף קולא על קולא. וכל היכא דאיכא מאי בנייהו אם חכם אחד הוא אומר מה יש בין טעם פלוני חכם לטעם שלו, ואם שני חכמים הם אומר מה יש דבר יותר בין טעם פלוני חכם לטעם פלוני חכם. וכל היכא דאיכא איבעיא להו. אותם חכמים שהפליגו באותה הלכה אותו פסק הוצרך להם והם שאלו זה את זה לעצמם. וכל היכא דאיכא קמיפלגי. חכם בישיבה היה. וכל היכא דאיכא תיתי לי לשק קללה הוא. וכל היכא דאיכא אידכר שמיה. שמתא הוא דשמתיה. וכל היכא דאיכא מי בדלת מעשות מלאכה קאמר. וכל היכא דאיכא א"ר פלוני ומטו בה משמיה דפלוני. חלוקים היו בדבר לאמר בשם אותו חכם. וכל היכא דאיכא א"ר פלוני א"ר פלוני רבו היה. וכל היכא דאיכא א"ר פלוני משום רב פלוני לא רבו היה. וכל היכא דאיכא מתיב קשיא היא. איתיבי יחיד ליחיד. מיתיבי רבים ליחיד. וכל היכא דאכא והא איתמר והא תנו והא תניא ורמינהו. קשיא ולפריכי קא אתא. וכל איריא קשיא היא, וכל הויה קשיא היא. כגון והוינן בה או והוי בה ר' פלוני. וכל היכא שבכל תנויי שלא תמצא בה אביי או רבא או אמוראי אחריני שמע מינה רב אשי ורבינא תקנום. ופעמים שתמצא בקושיא אביי ורבא ורב (נ"א אשי) פפא ורבינא. לפי שכולם ראו זה את זה ובדור אחד היו. כל רבי מארץ ישראל, וכל רב זמר מבבל. רבי יוחנן וריש לקיש היו תחילת אמוראים בארץ ישראל. רב ושמואל בבבל. רבי יוחנן וריש לקיש נהגו שררה בארץ ישראל ורב ושמואל נהגו שררה בנהרדעא ובדור אחד היו. ואחריהם רב הונא ורב חסדא. אחריהם ר"נ ורב ששת. ואחריהם רבה ורב יוסף. ואחריהם אביי ורבא. ואחריהם רב פפא ורב כהנא. ואחריהם רב אשי ורבינא. ר' יוחנן היה ת' שנים. רב חי ש' שנה. רבן יוחנן בן זכאי ור' עקיבא והלל הזקן היו כל אחד מהם ק"כ שנה. רבי ור' נתן סוף משנה. רב אשי ורבי ורבינא סוף הוראה. רב גדא ורב סימנא סוף סברא. ר' יונתן סוף מעשה.

פליק סדר תנאים ואמוראים ת"ל.